

СТОРІНКА РЕЦЕНЗЕНТА

УДК 930 (477) «185/193»

DOI: [https://doi.org/10.33782/eminak2020.3\(31\).458](https://doi.org/10.33782/eminak2020.3(31).458)

НОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

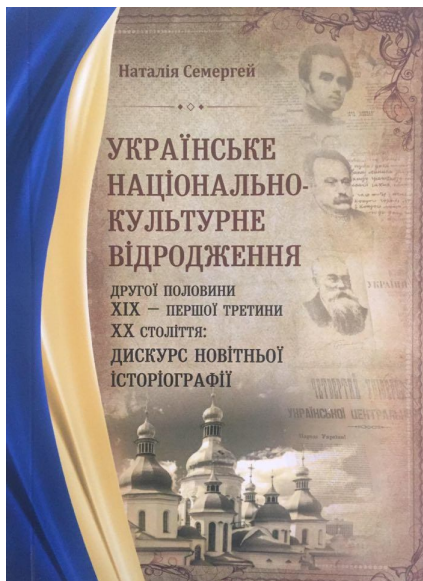
[рец.]: *Семергей Наталія. Українське національно-культурне відродження другої половини ХІХ – першої третини ХХ століття: дискурс новітньої історіографії. Монографія.* Полтава: ТОВ «АСМІ», 2020. 440 с.

Ірина Петренко

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (Полтава, Україна)

e-mail: poonsku@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2994-3833>

Події, факти та явища української історії ХІХ – початку ХХ ст. у сучасній історіографії розглядаються у парадигмі українського національного відродження, етнос і характер якого детермінували усі сфери розвитку суспільства – політичну, суспільно-громадську, національно-етнічну, соціальну, економічну, культурну, духовно-релігійну. Водночас міра розвитку вказаних складників українського ренесансу була різною, а на авансцену тогочасної історії вийшло національно-культурне відродження. Його діалектика виявилася у тому, що маючи культурні та духовні акцентуації, український національний рух поступово набував не лише політичного характеру та самоорганізації, але й ставав каталізатором етнічних і націєтворчих процесів, зумовлював ментально-психологічні зміни та

виформовував зміст української ідентичності. Такі фактори зумовлюють актуальність монографії Наталії Семергей, яка присвячена концептуальному аналізу новітніх студій вітчизняної історіографії національно-культурного відродження другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст.

Сьогодні в українській історіографії загальноновизнаною є теза про те, що українське відродження було необхідним складником широкого європейського націона-

льного ренесансу. Крім того, вчені, говорячи про цивілізаційне значення та історичну роль українського національного руху, торкаються питань розвитку української ідентичності та збагачення українського менталітету. У такому дискурсі, насамперед, порушується питання про сутність етнічного, його природність або створюваність, органічність чи штучність.

У рецензованій монографії авторкою розглянуто сучасні інтерпретації передумов, чинників і змісту національно-культурного відродження, висвітлено суспільно-політичне та соціокультурне підґрунтя національного руху. Наталія Семергей у своїй монографії звернула увагу на антропологічні й синергетичні виміри національно-культурного відродження, представила новітній історіографічний дискурс із проблематики сомоорганізації суспільного життя українців, розвитку історичних знань, руху за українізацію освіти, впливу повсякдення на національно-культурне пробудження.

Авторка акцентувала увагу на етнічно-ментальних, духовно-релігійних вимірах українського національно-культурного відродження, розглянула розуміння істориками ролі архетипів, культурно-історичних і ментальних травм у досягненні ключових завдань національного відродження.

Ментальні трансформації та становлення національної ідентичності українців вітчизняна історіографія розглядає як процес і ключовий здобуток українського національно-культурного відродження, яке відіграло виняткове ціннісно-смісловне, соціокультурне та історичне значення для продовження державотворчих змагань і духовно-культурної консолідації українців у новітній період цивілізаційного поступу. Наталія Семергей слушно зазначила, що історики акцентують увагу на тому, що розвиток української етнічності відбувався під впливом низки чинників, провідну роль з-поміж яких зайняли духовність, національна ідея соборності та політичної консолідації. Водночас становлення національної ідентичності не могло проігнорувати негативні виклики того часу: імперську колоніальну систему, розпорошеність української етнічності, несприятливість політичних і суспільних умов, нарешті культурно-історичні та ментальні травми. Спільною є думка істориків про те, що об'єднувальним чинником тогочасного українства залишалися ментальні якості, зокрема сукупність тих первообразів, що становлять основу українського архетипу: прагнення до відродження, відчуття відповідальності за майбутнє етносу, ідеали свободи, рівності, демократії, справедливості, соборності та захисного націоналізму.

Монографія складається з п'яти розділів, які поділяються на параграфи. У першому розділі «Історіографічні, джерелознавчі, теоретико-методологічні засади дослідження» проаналізовано джерела, концепти та історіографію проблеми, а також теорію і методологію дослідження. У другому «Історіографія суспільно-політичного й соціокультурного підґрунтя українського національного відродження» розглянуто аналіз істориками передумов і суспільно-політичного контексту нового етапу українського національного руху, його особливості на Наддніпрянщині та західноукраїнських землях. Авторка ґрунтовно вивчила та проаналізувала чинники і динаміку національно-культурного пробудження українців, дослідила новітню історіографію зародження українських періодичних видань, визначила їх місце у національно-культурних процесах. Наталія Семергей окремий параграф присвятила аналізу самоорганізації суспільно-громадянського, національно-політичного, духовно-культурного життя українського народу.

Третій розділ «Сучасні дослідження науково-історичного, освітнього, культурного підґрунтя українського відродження» складається з чотирьох параграфів. Кожен з них логічно розкриває зміст розділу. Зокрема, авторкою з'ясовано розвиток знань з історії України, їхній світоглядно-виховний потенціал, відображення у працях істориків руху за українську освіту, бачення істориками ролі літератури та мистецтва у національно-культурному відродженні, досліджено історіографію впливу повсякдення на національно-культурне пробудження українського народу.

У четвертому розділі «Відображення в історіографії ментального виміру українського національно-культурного відродження» показано націєтворення як чинник національно-культурного відродження, з'ясовано розвиток уявлень істориків про трансформацію традиційної ментальності українського народу на тлі національного відродження. Заслугою і здобутком авторки є те, що в монографії визначено роль архетипів української ментальності у національному русі, з'ясовано вплив культурно-історичних травм на розвиток української національної ідентичності. Наталія Семергей проаналізувала соборницький складник формування етноментальної ідентичності українців.

Останній, п'ятий розділ «Історіографія духовно-релігійного складника українського національно-культурного відродження» присвячено аналізу істориками особливостей взаємодії церкви та національно-культурного відродження в Україні, проаналізовано історіографію розвитку релігієзнавчої думки діячів українського національно-культурного відродження. Важливу увагу у розділі було приділено культурно-просвітницькій діяльності, соціальної ролі духовенства в українському національному русі.

Безперечно, монографія Наталії Семергей «Українське національно-культурне відродження другої половини XIX – першої третини XX століття: дискурс новітньої історіографії» буде цікавою історикам, філософам, політологам, соціологам, педагогам, фахівцям інших соціогуманітарних галузей науки, усім, хто цікавиться модерною історією України, етнічно-ментальними, соціокультурними, духовно-релігійними вимірами національного відродження.